

Nr 301.

Av herrar **Källman** och **Rydberg**, i anledning av
*Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation
av länsarkitektinstitutionen m. m.*

I proposition nr 190 har Kungl. Maj:t framlagt förslag angående omorganisation av länsarkitektinstitutionen. Propositionen grundar sig i väsentliga delar dels på en inom byggnadsstyrelsen med särskilda sakkunniga verkställd utredning, daterad den 1 februari 1934, dels ock på en av byggnadsrådet G. Linden i promemoria den 22 november 1934 framlagd förnyad utredning.

När de första fem länsarkitekterna den 1 december 1920 tillträdde sina befattningar stationerades en av dessa i Stockholms län, som redan från början ansågs böra utgöra ett eget länsarkitektdistrikt. Efter ett års försök visade det sig, att länsarkitekten i detta län fick en så stor arbetsbörda, att det ansågs skäligt höja hans arvode till 6,000 kronor från 5,000 kronor, vilken senare summa högst gällde för övriga länsarkitekter. För att bereda möjligheter för länsarkitekten att anlita lämpligt biträde, åtminstone under någon tid av året, vidtogs år 1923 den dispositionen att hans arvode höjdes till 8,000 kronor.

År 1925 blev stegringen i arbetets omfattning inom länsarkitektstjänsten i Stockholms län föremål för riksdagens särskilda åtgärd i det riksdagen biföll en i andra kammaren väckt motion om ett anslag av 4,000 kronor till avlöning åt en biträdande arkitekt hos länsarkitekten. I nämnda motion framhölls bland annat följande: »Uppenbarligen har länsarkitektens i Stockholms län arbetsbörda på grund av den oerhört stegrade förortsutvecklingen i Stockholmstrakten, en företeelse utan motsvarighet i vårt land, men framträdande invid ett flertal större städer i utlandet, vuxit i sådan grad, att den torde vara omöjlig att längre upprätthålla med de otillräckliga arbetskrafter, som för ändamålet nu stå till buds.»

På grund av den alltjämt ökade arbetsbördan väcktes vid 1929 års riksdag motion om ett anslag av 3,000 kronor till anlitanande av ytterligare biträde åt länsarkitekten i Stockholms län. Motionen ledde icke till något resultat, vilket emellertid torde ha berott på formella hinder och icke på att det begärda anslaget ansågs obehövt.

Av den omständigheten att i övriga länsarkitektdistrikt åtgärder angående ökad avlöning och anslag icke tillgripits torde framgå, att förhållandena i Stockholms län äro olikartade och avsevärt mera betungande än i övriga distrikt i landet, och att detta motiverar den särställning länsarkitektkontoret i detta län kommit att intaga.

Sedan år 1932, då den nya stadsplanlagen och byggnadsstadgan trätt i kraft, har, såsom även framhållits i propositionen, arbetsbördan ytterligare stegrats för samtliga länsarkitekter. I utlåtande den 28 februari 1934 över byggnadsstyrelsens ovan nämnda utredning har länsarkitekten i Stockholms

län därför anført, att för fyllande av länsarkitektens nuvarande uppgift erfordras en biträdande länsarkitekt, en assistent och ett skriv- och ritbiträde.

Enligt föreliggande proposition är avsett, att landet skall indelas i fjorton distrikt med vardera en länsarkitekt, som skall vara chef för ett länsarkitektkontor. Omfattar distriktet mera än ett län skall i s. k. bilän upprättas ett filialkontor, närmast skött av en biträdande länsarkitekt.

Länsarkitektkontoren skola i första hand biträda byggnadsstyrelsen och länsstyrelse i en utsträckning, som i huvudsak motsvarar länsarkitektens nuvarande tjänstearbete, vartill kommer — såsom nytt — att kontoren för statsverkets räkning skola stå till tjänst för konsultationer samt utföra uppdrag, förrättningar och resor för kommunala myndigheter och enskilda.

För att kunna fullgöra dessa åligganden skola de olika kontoren utrustas med personal, lokaler m. m. i en utsträckning, som motsvarar den arbetsbörda, som blivit beräknad.

För Stockholms läns vidkommande är i propositionen ifrågasatt, att å länsarkitektkontoret skola anställas, utom länsarkitekten, två assistenter samt två skriv- och ritbiträden.

För närvarande är å samma länsarkitektkontor anställda — utom länsarkitekten — en biträdande arkitekt samt ett skriv- och ritbiträde, varjämte ytterligare biträdeshjälp under senare åren kunnat erhållas genom oavlönade yngre arkitekter — praktikanter — som önskat erhålla erfarenheter i fråga om arbetet å ett länsarkitektkontor för att meritera sig för de befattningar såsom stadsarkitekt, byggnadskonsulent eller motsvarande, vilka på grund av nya byggnadsstadgan skola tillsättas inom närmaste tiden. Enligt länsarkitektens uppgift har under senare åren städse minst en, ofta två eller tre dylika praktikanter arbetat på länsarkitektkontoret. Företeelsen med dylika praktikanter torde emellertid vara mera tillfällig och osäker. Vid en omorganisation av länsarkitektinstitutionen kan man därför icke räkna med att sådana praktikanter vidare kunna förekomma i nämnvärd utsträckning.

Jämför man den i propositionen föreslagna personalen med vad som för närvarande finnes i Stockholms län och med vad länsarkitekten ansett erforderligt för nuvarande tjänsteåliggandes skötande, består den föreslagna personalökningen icke avsevärt mera än i tillkomsten av ett skriv- och ritbiträde, oaktat kontoret skall vara i stånd att åtaga sig uppdrag från kommuner och enskilda för statsverkets räkning.

Det kan synas som om man vid den föreslagna anordningen räknat med en tillbakagång av utvecklingen i Stockholms län istället för ett fortsatt framåtskridande. För den, som följt utvecklingen av förörterna under senare år, står det dock klart, att man måste räkna med en fortsatt utveckling icke minst på hithörande områden.

En jämförelse mellan den personal, som för närvarande finnes i övriga länsarkitekttdistrikt — i huvudsak länsarkitekten ensam — med den personal, som efter den föreslagna omorganisationen skulle finnas i dessa distrikt, är ökningen betydlig och proportionsvis avsevärt större än den, som blivit föreslagen för Stockholms län.

I utlåtande över ovan nämnda utredningsförslag och promemoria har länsstyrelsen i Stockholms län också efter ingående utredning kraftigt erinrat dels mot nedskärningen av den för detta län beräknade arbetsbördan, dels ock på den ringa personalen, som blivit föreslagen för länet, vilken ej heller kunde anses innefatta fullgod ersättare för länsarkitekten. I yttrande den 29 december 1934 anförde sålunda länsstyrelsen bland annat följande, delvis med åberopande av sitt yttrande av den 14 mars 1934: »Till belysande av länsarkitektens arbetsbörda framhöll länsstyrelsen i sitt meromnämnda utlåtande över utredningsförslaget bland annat, *att* enligt vid förslaget fogad tabell antalet orter med samhällelig bebyggelse, varest planer eller utomplansbestämmelser fastställts, vore i Stockholms län ungefär lika stort som i hela det övriga Sverige med undantag av de fyra län, vilka efter Stockholms län här utvisade det största antalet, *att* vid jämförelse med dessa fyra län siffran för ytterligare ett län måste tilläggas för att komma upp till siffran för Stockholms län, *att* antalet orter, varest planer eller utomplansbestämmelser den 31 december 1933 vore erforderliga, visserligen endast utvisade den näst högsta siffran för länen, men att i detta antal endast inräknats de orter, varest stadsbyggande verkligen påbörjats, och att, om även orter medtagits, varest stadsbyggande inom en viss framtid kunde förväntas, vilket torde hava skett på andra håll, siffran för Stockholms län skulle hava blivit betydligt högre, samt *att* länsarkitektens arbetsbörda särskilt tyngdes av det stora antalet besökande, som måste mottagas på kontoret, beroende på att de flesta och största exploateringsområdena vore belägna i Stockholms närhet. Slutligen framhöll länsstyrelsen såsom en synnerligen viktig faktor vid bedömande av arbetsbördan, att genomförandet av regionsplanen för Stockholm med omnejd, vilken plan snart förväntades färdig, skulle komma att medföra ett avsevärt arbete för länsarkitekten samt att han för detta arbetes utförande måste hava tillgång till särskilt kvalificerad arbetskraft. Såsom slutsats av vad sålunda framhållits anförde länsstyrelsen, att en biträdande länsarkitekt nödvändigtvis måste finnas anställd i länet med uppgift att självständigt handlägga vissa ärenden. Det vore icke tänkbart, att länsarkitekten skulle medhinna att sätta sig in i alla länsarkitektkontoret åliggande ärenden, även om dessa förbereddes av assistenter, fränsett att han borde få tid över att utföra sådana arbeten, genom vilka staten skulle tillföras inkomster. I såväl utredningsförslaget som promemorian har framhållits, att sistnämnda arbeten äro av synnerlig betydelse för vidmakthållande och utvidgande av länsarkitekts kompetens.

Utöver den statistik visande arbetsbördan, vilken länsstyrelsen förut åberopat, vill länsstyrelsen ytterligare hänvisa till det utomordentligt belysande fall, som av länsarkitekten i hans yttrande anförts, rörande bostadsbyggandet under ett enda år inom ett enda mindre samhälle inom länet, vilket samhälle ännu icke ens är municipalsamhälle. Några kommentarer synas här överflödiga.

Därjämte vill länsstyrelsen hänvisa till den vid promemorian fogade tabell, vilken utvisar beräknade arvoden, som enligt föreslagen taxa skulle under åren 1933 och 1934 tillförts länsarkitektkontoret. Summan för 1933, vilken är grundad på verkligen utfört arbete och icke såsom summan för 1934 delvis på

beräknat arbete, överstiger i Stockholms län summorna i övriga arkitektdistrikt, i de flesta fall högst avsevärt.

Under återopande av vad ovan anförts, får länsstyrelsen med största bestämdhet vidhålla sin begäran, att vid ifrågavarande omorganisation en biträdande länsarkitekt anställas inom länet, för att länsarkitektkontoret skall kunna på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina åligganden. Härför erfordras även de två assistenter, som upptagits i förslaget.»

Vad länsstyrelsen sålunda erinrat har i propositionen icke föranlett till något uttalande eller någon åtgärd.

För vår del finna vi emellertid vad länsstyrelsen anfört beaktansvärt, i synnerhet vad som gäller regionplanarbetets genomförande. Det synes oss nämligen naturligt och lämpligt att detta arbete under länsarkitektens ledning bör handhavas av ett statligt ritkontor. Man har också anledning antaga, att kommuner, samhällen och enskilda markägare så gott som uteslutande komma att vilja lämna hithörande uppdrag till ett dylikt kontor. Med den ringa personalökning, som i propositionen föreslagits, blir emellertid länsarkitektkontoret icke i tillfälle att tillmötesgå en sådan begäran i erforderlig utsträckning.

I propositionen är förslaget att länsarkitekterna skola förordnas på viss tid med en för alla lika årslön av 12,000 kronor.

Någon hänsyn till olikheten i den arbetsbörda, som kommer att åvila länsarkitekterna, har icke tagits vid lörens utmätande.

Vad som emellertid inger betänkligheter är att länsarkitekternas löner i verkligheten icke bliva så likvärdiga, som eftersträfvats. Någon hänsyn har nämligen icke tagits till det förhållande, att länsarkitekterna komma att stationeras å orter, som med hänsyn till levnadskostnaderna äro högst olika. Ur den synpunkten synes det vara skäligt att de länsarkitekter, som komma att bo å dyrorter, finge samma förmåner i fråga om dyrortstillägg, som äro föreslagna komma den icke ordinarie personalen till del. Först härefter kan man anse att löneförmånerna äro lika för samtliga länsarkitektkontor. Ett förhållande som ytterligare talar för en sådan åtgärd är, att de länsarkitekter, som bliva stationerade å dyrort såsom i Stockholm, i allmänhet komma att få den största arbetsbördan, samtidigt som de enligt propositionen i verkligheten skulle erhålla den lägsta lönen.

Under hänvisning till det anförda få vi hemställa,

att riksdagen, under förutsättning att förevarande omorganisationsförslag i princip bifalles, behagade besluta

dels att å länsarkitektkontoret i Stockholms län utöver i propositionen föreslagen personal måtte anställas en biträdande länsarkitekt å extra stat i lönegrad B 24,

dels ock att vid fastställande av länsarkitekternas avlöning skälig hänsyn måtte tagas till dyrortsförhållandena i länsarkitektens stationsort.

Stockholm den 22 mars 1935.

G. W. Källman.

A. W. Rydberg.